

Chybotek

W średniowieczu na Dolnym Śląsku główną siedzibą walońskich poszukiwaczy skarbów była Szklarska Poręba, a właściwie jej część zwana dziś jako Stara Wieś Szklarska bądź Szklarska Poręba Dolna. Wieś położona była w ustronnej dolinie nad Szklarskim Potokiem i jego dopływami. Stara Wieś Szklarska znajdowała się na południowym zboczu Czarnej Góry, która wchodzi w skład masywu Wysokiego Grzbietu Izerskiego oraz wśród przyległych wzniesień Orlej Skały i Kamiennej Góry. Osada powstała zapewne na przełomie XIII i XIV w. i związana była z walońskimi poszukiwaniami w [Karkonoszach](#) i [Izerach](#), a także z lokalnym ośrodkiem hutnictwa szkła.

Stara Wieś Szklarska leżała przy jednym z najstarszych karkonoskich szlaków łączących Śląsk z Czechami. Trakt prowadził od kasztelańskiego [Wlenia](#), dolinami [Bobru](#) i [Kamiennej](#), następnie Czeską Ścieżką przez Łabski Szczyt, na południową stronę gór, do źródeł Łaby i Jilemnicy. Wieś była dogodnym punktem, z którego wyruszano na poszukiwania tak w pobliskich [Karkonoszach](#), jak i na obszarze [Gór Izerskich](#). Niedaleko stąd znajduje się wielka, licząca ponad 10 km, żyła kwarcu, która przebiega od okolic Kopańca do Novego Mesta pod Smrkiem. Wydaje się, że Walonowie nawiązali współpracę z hutnikami, którym wskazywali pokłady kwarcu, niezbędne jako podstawowy składnik mineralogiczny w procesie wytopu szkła. Tutaj mieściły się "wędrujące", stopniowo przemieszczające się w górę Szklarskiego Potoku huty szkła, które spowodowane było wyrębem okolicznych lasów, a także skracaniem drogi do miejscowych złóż kwarcu.

Z czasem nad Szklarskim Potokiem powstała osada z kaplicą, w której co cztery tygodnie była odprowadzana msza święta. Kaplica została 1.04.1490 r. przemianowana na kościół filialny parafii w [Sobieszowie](#). Niedaleko od kościoła wyrosła stojąca do dziś wielka lipa, zwana "sądową", miejsce, gdzie wójt stanowił lokalne prawo. Lipa sądowa w Szklarskiej Porębie Dolnej przy ul. Piastowskiej uznana została za pomnik przyrody.

Szczególne znaczenie dla dawnych poszukiwaczy minerałów i kamieni szlachetnych miał leżący w pobliżu Szklarskiej Poręby Dolnej granitowy głaz "Zuckerschale" - "Misa cukru"; dzisiejszy Chybotek. Ze względu na dość regularny kształt najwyższego z bloków był też zwany "Kamieniem Siedmiokątnym". Znajduje się on na wysokości 565 m.n.p.m. i położony jest przy niebieskim szlaku turystycznym. Głaz ma około 4 m wysokości i składa się z kilku spłaszczonych bloków skalnych. Kulminację skałki stanowi siedmiokątny blok w kształcie odwróconego stożka o średnicy około 4 m, który swym kształtem przypomina cukiernicę. Chybotek powstał w wyniku procesu dalszego wietrzenia polodowcowej formy skalnej zachodzącego już po powstaniu twardego trzonu granitowego z otuliny zwietrzelinowej. Wspiera się on na dwóch niewielkich punktach podparcia, przez co ten olbrzymi blok człowiek może rozkołysać siłą samych tylko mięśni. Nie każdy wie w jaki sposób należy rozkołysać Chybotka. Większość turystów po prostu wchodzi na skałę i próbuje podskokami wprawić w kolebanie ten olbrzymi głaz. Nie jest to najlepsza metoda. Skutecznym sposobem jest kołysanie od dołu. Należy stanąć na kamieniach, podnieść ręce do góry, podeprzeć głaz rękoma i siłą nóg wprawić Chybotka w ruch. Drugą metodą jest wejście na górną płaszczyznę Chybotka dwóch-trzech osób i ich równoczesne przechodzenie z jednego krańca na drugi.

Chybotek uważany był za miejsce, z którego Walonowie po odbyciu stosownych obrzędów rozpoczynali swoje wyprawy. Według dawnych legend głaz ten ma zamykać dostęp do ukrytych skarbów. Inne podania mówią o tajemnym korytarzu, który prowadzi z Chybotka aż na Zamek Wieczorny - miejsce dla dawnych Walonów szczególne. Na Zamku Wieczornym miały się znajdować nieprzebrane skarby, złoto i wielkie ilości kamieni szlachetnych. Skała Chybotka miała być też ponoć ułożona przez diabła, który przygotował tu sobie kryjówkę W XIX wieku ze względu na swoje właściwości Chybotek stał się jedną z największych atrakcji turystycznych Szklarskiej Poręby. O Chybotku wspominał Zygmunt B. Stęczyński (1814-1890) w swoim poemacie „Śląsk”:

"Ale nad wszystkie owe kamienie i skały
Kamień ogromny Miską Cukru nazywany,
Co swoją równowagą jest utrzymywany,
Jak gdyby sobie powstał czarodziejską sztuką,
Że go burze nie zwałą, pioruny nie stłuką."

Pod koniec XIX w. Chybotek zwrócił uwagę badacza dziejów karkonoskich Roberta Cogho:
"Najbardziej interesujące w tym wszystkim jest, że uwaga Walonów skupiała się właśnie tutaj; (nie było jeszcze drogi prowadzącej wzdłuż Kamiennej i dawne huty szkła musiały się znajdować w pewnej od niej odległości). Pomiędzy Szklarską Porębą Dolną, a Kamienną znajduje się kolebiący się kamień, który z powodu swojego kształtu zwany jest "Zuckerschale" - "Misą cukru" (dziś Chybotek - przyp. P.W.). Ułożone w kształcie stopni kamienie, na których Chybotek, stojący na dwóch dolnych wierzchołkach się kolebie, oraz leżące opodal złomki skał dowodzą, że w swoim pierwotnym wyglądzie został on zmieniony. Świadczy o tym pewnego rodzaju okrąg utworzony na wierzchniej powierzchni Chybotka, którego średnica wynosi około 4 - 4,5 m. Bardzo dobrze widocznych jest jeszcze dziś siedem narożników, które występują poza krawędź, pomimo nielicznych odprysków lub uszkodzeń, (jeden z 'narożników' wyróżnia się przy spojrzeniu na górną powierzchnię jako dwa występy).

W wydanym w 1720 r. w "Hirschberger Merwürdigkeiten" przez Zellera (cz. II, s.22 i n.) tekście księgi walońskiej o "Kamieniu z siedmioma narożnikami" znajdujemy zapis datowany na 6.12.1580 r., którego autor nazwany jako "jeden stary, dobry Włoch z Wenecji". Sprawozdanie to mówi o "zielonej równinie, gdzie rosną piękne, wysokie zioła", która to równina jest odległa "od Darniowej Drogi" - co oznacza dawną nazwę prastarej drogi ze Szklarskiej Poręby Dolnej do schroniska pod Łabskim Szczytem - "o trzy strzały z kuszy" (miejsce było uprzednio wykarczowane przez pobliską hutę szkła).

Następnie znajduje się u Zellera zapis: "Pomiędzy którymi (ziołami) znajdziesz pokaźny kamień, który ma 7 rogów i dwa stopnie, na trzecim stoi on sam; wejdź na stopnie, przed porankiem znajdziesz tutaj jamę, szukaj wytrwale krzaka leszczyny, w którym znajdziesz kij, włóż go w jamę i kołysz tak długo, aż rozkołyszysz kamień, podłóż coś pod spód i oddaj się w opiekę Boga, gdyż znajdziesz tutaj złota wystarczająco." Chybotek można rozkołysać tylko w kierunku wschodnio - zachodnim. W tym przypadku określenie "przed porankiem jamę", oznacza wgłębienie na jego wschodniej krawędzi, którego najbardziej zewnętrzne miejsce jest obecnie oczywiście odłupane".

W 1933 r. Chybotek w Szklarskiej Porębie został uznany za pomnik przyrody nieożywionej.

Obecnie Chybotek pozostał jedynym tego typu obiektem znajdującym się po polskiej stronie Karkonoszy i Gór Izerskich, który nie utracił swojej naturalnej równowagi. Niestety w ostatnich latach zarówno Waloński Kamień w Przesiece jak i Wahadło na Kukułczych Skałach opodal schroniska pod Łabskim Szczytem utraciły swoje mobilne właściwości.

Tekst: Przemysław Wiater